

İSTİKLÂL

Baş muharriri: M. E. Resul-zade

„L'indépendance“

Organe
de défense nationale
d'Azerbaïdjan

Milletlere istiklâl

On dört bin
kurban!...

Bu ayın sonunda on dört bin Azerbaycanlının acı pahasına mal olan facialar bir günün yıl dönümünü derkediyoruz.

31 Mart!

Bu millî Azerbaycan davasının tarihinde silinmez izler bırakan kanlı ve kara bir gündür!

Bu gün, daha ilk ortaya çıkışlarında, Rusya bolşevikleri, dilferindekileri aldıkları hürriyet ve istiklâl sözlerine rağmen, işlerinde, diğer rus emperyalistleri kadar, milletlerin ne amansız bir düşmanı olduklarını bütün çıplaklığıyla meydana koymuşlardır.

Çarlığın çökmesi üzerine Rusya mahkûm diğer milletler gibi, Azerbaycan halkı dahi, ödenbeni özelediği millî hürriyet ve istiklâli elde etmek üzere, hareket gelmiş ve rus esirliğini kendisini düşürdüğü her türlü mahrumiyet ve yoksulluğa bakmıyarak, tarihi fırsatı en büyük ölçüde kullanılabilmek için hazırlığa başlamıştır.

Gelecek müstakil Cumhuriyeti nüvesi olmak üzere, Azerbaycan muhtariyeti siyasî ve millî bir şiar olarak ortaya konmuştur.

Bu şiar ile, bolşeviklerin bütün çıhana karşı ilan ettikleri şiar arasında tezat yoktur. Malûm olduğu üzere, onlar da bütün milletlerin kendi istiklâllerini ilana haklı olduklarını kabul ediyorlar. Lenin ve Stalin'in imzalarını nesrolunan beyannamelerde, isterlerse Rusya'daki milletlerin imperatorluktan ayrılıp ta başka bir devlet bittişine bile haklı oldukları ilan edilmiştir.

Fakat her şeyde olduğu gibi, bu hususta dahi bolşevik sözi ile işi tutmadı. Milletlerin hakkı deklarasyonunun Sovyetler için dahilinde sarfedilmek için değil, harice görülmek için yapılmış bir meta olduğu çarpık aşık oldu. Kendine mahsus simizle, Lenin bu hakikati komünist kongrelerinin birinde söylediği nutkunda izah etmiş, onun kendisinden daha az zinah olmanın bugünkü nabîi Stalin ise „milliyet şiarı imperyalistlere karşı inkılâp, Sovyetlere karşı ise irtidâd“ diye cezuvice formülünü de vermiştir.

İste bundan 16 yıl evvel Bakû'daki rus amelişi, rus saldatı ve rus orientasyonundaki eli silahlı ermeni çetelerle birlikte, üç gün, üç gece, çoluğu-çocuğu, karyakocaya bakmıyarak, simif ve tabaka farkı aramıyarak şehirdeki Türk ahaliyi kırmaya koyulan kızıl bolşevizm bu hayasız formülün kanlı tabiatikale meşğuldü.

Kızıl Moskva'nın o zamanki kanlı müessesisi Şaumyan sözünü tutmuş, „hürriyet isteyen misavatchılara muhtariyet değil, harabezer“ veriyordu. Evet, bu onun ve partizanlarının sözü idi. Misavatchı matbuatı ile yaptıkları bir münakaşa esnasında söylenmişti: „Türkiye'de ermeniler nasıl ki muhtariyet yerine bir harabezer aldılar, siz de burada Azerbaycan değil, bir harabalık alırsınız“ demişti.

İste on dört bin Türkün kanına, işlenen bu „günah“ için girilmiştir. Millî muhtariyet ve siyasî hürriyet istemek günah! Rusya'dan ayrılmak cesareti!...

Evet, memeleri kesilen kadınların, duvarlara çivilenen masum çocukların kabahatları bu idi!...

Tesadüf değildir ki bütün hücum millî binalara, milletin varlığını ve hususiyetini temsil eden müesseselere idi. Matbaalar yakılıyordu. Halk evleri yakılıyordu. Mektepler bombardıman ediliyor, camiler ateşe tutuluyordu.

Proleter inkılâbı namına hareket eden ceterlerin kurşunundan ölenlerin çoğu Türk amelişi idi. Göze görünen Türk münevverlerini öldürmek için ayrıca direktif verilmişti. Bu direktif alanlar sadece misavatchılara değil, daha sol cereyanlara men-

Azerbaycan'da vaz'iyet

Karadağ'dan bize yazıyorlar: Azerbaycan'dan alınan son malûmata göre, orta ve yüksek mekteplerde muallimlerin arasında yapılan „temizlik“ genişlemektedir. Yüksek mekteplerin bazılerinde türkleştirme cesaret ettikleri için vazifeden ihraç edilen bir çok kademli muallimleri maada orta mektep muallimleri arasında dahi „sat — çürük“ edilmesine şüru edilmiştir.

Kazalerdeki komünist teşkilatları G.P.U. şubelerine, ilk ve orta mektep muallimleri arasında millî ruha olanların ve rus lisânını takviyesine ayleyhtar ola bilecek „tehlikeli unsurların“ listelerini yapmaları hakkında gizli emirler gelmiştir.

Mekteplerde komünist fırkasının mürakabe ve kontrolü şiddetlendirilmiştir. Orta ve yüksek mekteplerde askerî talim başlamıştır. Rus mekteplerinde ve rus amele kurslarında derslerin çoğu askerî talime sarfedilmektedir.

Yüksek mektep talebesine ruslardan ibaret emale fakülteleri talebesi ders harici olarak, tayıyare, topçu, harp kıyması mekteplerine gönderiliyor.

Her yerde ve her sahada harp için kızgın bir emek sarfedilmektedir. Herkesin ağzında harp sözü doluyor. Mahkûm ve köle vaz'iyetinde olan millet bolşevizm ve istilâ kuvvetine nihayet verecek harbi dört gözle beklemektedirler.

Komünistlerin arasında harp tehlikesi münasebetle iki cereyan çarpışmağa başlamıştır.

Bu cereyanlardan biri, harp tehlikesi münasebetle halka iktisadi ve millî-dini cephelede güzete gitmeyi ve tazyikati azaltmayı, hatta G.P.U.-yu fashederek vazifesi diğer müesseselere devretmek suretile halkın ruhunu okşamayı teklif ettikleri halde, ikinci cereyan, bilakis, Azerbaycan gibi hudut boylarında olup da rus olmanın milletleri meskün memleketlerde bu güzest siyasetinin Rusya için vahim neticeler vereceğini ileri sürerek terör ve şiddet siyasetinin artırılmasını müdafaa ediyorlar.

Sovyet askerî sanayiini, Sovyet nakliyatını, tayıyare, donanma v.s.-sini mahrukağa temin eden başlıca bir memleket olması itibarile, Azerbaycan'ın askerî idareye tâbi tutulması tasavvur edilmektedir.

Bakû'da ve kazalerde münevver zümre ve ıleri gelen köylüler arasında tevkifler devam etmektedir.

Son alınan mevskul malûmata göre, Bakû hapishanesindeki mevskul milleteşven istiklâlçiler, gayri insani muamelelere protesto olmak üzere, iki haftadan ziyade devam eden açlık grevi ilan etmişlerdir.

Bir çok mahbuslar çekistler tarafından döğülmiş ve hasta, yaralı bir halde Sibirya'ya sevkolunmuşlardır.

Amerika-Japon yaklaşması

Amerika telgraf ajanslarının verdikleri resmi malûmata göre, Japonya ile Birleşmiş Amerika Devletleri arasında Uzak Şark meselesinin dostluk tarikle halli mahsadile müzakerelere başlamıştır.

Japonya hariciye nazırı Mr. Hirota ile Amerika hariciyesi başında bulunan Mr. Hull arasında teati olunan pek samimi mektuplarla başlanan bu görüşmeler, — aynabuatın bildirildiğine bakılırsa — bir aydan beri keza samimi surette cereyan etmektedir.

Amerika ile Japonya arasındaki münasebatın inkişafını büyük bir alaka ile takip eden İngiliz matbuatının en maruf organları iki devlet arasında başlanmakta olan bu yeni yaklaşma devrinin tehir etmektedir. „Morning Post“ gazetesinin (22 Mart) fikrinde, Amerika tarafından Mançuko devletinin tanınacağı muhakkaktır. „News

Chronicle“ ve „Daily Chronicle“ (22 Mart) gazetesine göre, Amerika elikâri umumiyesi gittikçe mutlak Mançuko'nun tanınması lehinde inkişaf etmektedir.

„D.N.B.“ (Deutsche Nachrichten Büro) telgraf ajansının 22 Mart tarihinde verdiği malûmata göre, Tokyo ile Vaşington arasında başlanan görüşmeler Moskva'da bulunan bir endise uyandırmıştır. Ajans muhabiri bu hususta aynen şunları dahi kaydetmektedir:

„Japonya diplomasisinin, nasıl olursa olsun, Amerika ile, yalnız bir filo meselesi için değil, bilakis ilk sırada Uzak Şark'ı acı siyasi meseleler üzerinde anlaşacağı buradadır (yani Moskva'da) inkâr edilmektedir. Japonya'nın gayesi, başka meselelere ait sahaherde Vaşington'a karşı gizletmek suretile, Uzak Şark'ta çıkacağı beklenen konflikt esasnasında Amerika'nın bitaraflığını temin etmektir.“

Alman-Leh dostluğu

Varşova üniversitesi beymelîmlik hukuk profesörlerinden maruf Çibihofski Berlin belediyesi binasında hariciye nazırı Neurath, reisciumburg marşal Hindenburg'un müessesisi Meissner ve başka alman büyüklerinin de hazır bulundukları büyük bir mahzar karşısında verdiği ilmi konferansını „Yaşasın Adolf Hitler, yaşasın Pilsutski“ nidasiyle

sup Türk münevverlerine dahi amam vermişlerdir. Bolşevik inkılâbı namına hareket edenlerin yapamadıklarını rusluk için hareket gelen müttefikleri teknil ediyorlardı.

Aynı taktiki bolşevikler, malûm olduğu üzere, bu yıllarda, başka millî hareketler hakkında da tatbik etmişlerdir. Kardeş Kırm, Türkistan, Kazan, gibi Türk illerile Ukrayna dahi, Azerbaycan'ın 18-nci yılda uğradığı bu gibi kanlı vak'alara sahne olmuşlardır.

Sade Bakû değil, Mart günlerindekileri zafetleri üzerine, bolşevikler bütün Azerbaycan'ın kanlarına boyamağa başlamışlardır, Semahı faciası, Kuba yangını ve saire hatırlardadır.

Fakat kanda boğmak ve atese vermek istedikleri millî hareket bu vahşetler önünde durmadı. Daha ziyade bir hız ve ınatla ilerledi. Azerbaycan halkının Mart'a karşı Eylül'e geldiği malûmdur. Müttefik ve kardeş Türkiye bir aile birliktir Azerbaycan kuvvetlerinin bir az sonra Bakû'yu gaspilden temizlediği mücadele tarihini parlak sahtalarından birini teşkil eder.

Millî davamın cebir ve kanla önüne geçilemeyeceğini tecrübelerle gören bolşevikler taktiklerini değiştirdiler. İçten her

birimmiştir.

Çibihofski'den sonra söz alan nasyonel-sosyalist fırkasının adliye işleri mütehasası Dr. Frank profesörün Almanya mahzarında leh ilmi namına söz söyleyen ilk adam olduğunu kayde marşal Pilsutski'yi takdir etmiş, onun „otoriter hukuk prensipi“ni ilan ettiğini ilave etmiştir.

tirli hürriyet ve istiklâli inkâr ettikleri halde dışta millî hükümetler seklini muhafaza taktikine geçtiler.

Bugünkü Sovyet Azerbaycanı varlığı iste bu taktikine mahsulüdür.

Fakat hadiseler gösterdi ki bir milliyet aldılmak dahi güçtür. Azerbaycan halkı, kendi vaz'iyetinde olan diğer Sovyet mahkûm milletler gibi, göz boyamaktan ibaret bulunan bu „millî Sovyet Cumhuriyetleri“nin ne olduğunu pek âla bilir. Ardi-arsız kesilmeyen kanlı kıyıamların ve her türlü aktif ve pasif mukavemetlerin boyuna devam edip durduğu iste bu „bilgi“nin varlığını gösterir.

Azerbaycan işgalinin on dördüncü yılında bolşevik matbuatı hala millî mukavemetten, muhalefetten, komünist ve komsonol olanların bile, milliyetçiler ve misavatchılar gibi Azerbaycan'ın dahil istiklâlini talepte ısrar ettiklerinden bahsedilirse, tabiidir ki bizim böyle düşünmekte haklı olduğumuzu isbat eder.

Bugün bolşevik safları içerilerine kadar nüfuz eden yerli nasyonelizm sade Azerbaycan'a mahsus bir hadise değildir. Bu, aslağ-yukarı bolşevik esirliğindeki bütün memleketlerde vardır. Bunun en kuvvetli bir misahini, biz, Ukrayna bolşeviklerine ait olarak geçenlerde nesrolunan materyaller-

Bulanık
bir yazı

Sadri Ethem'e bir cevap

İstanbul'dan bize bir gazete kesigi göndermişlerdir. Elimize geç gelen bu kesik „Vakit“ gazetesinin 5768 numaralı nüshasından kayılmıştır. Orada Sadri Ethem Bey, kendi alkında, „milliyetçilik namına bulanık işler“ hakkında „ışaretle“ de bulunmuştur.

Doğrusu „bulanık işlerden“ bahseden bu yazıyı biz, çok bulanık bulduk. Umumi fikirleri karşık olan bu yazının, işare ve kinayelele temas etmek istediği vak'alar dahi buluşuktur; hatta buluşık demek az, yalan ve böhander.

Sadri Ethem Bey, hiç bir Türkün iftihar edemeyeceği, bizzet, çok esefli bir zarureti, anlaşılmasız bir memnuniyetle kaydediyor. Bir memnuniyet ki onu ancak Sovyet matbuatında görmüştük.

„... Bunlar İstanbul'da hareket eden bir hale girmişlerdir. Bunlar bir kaç sene vardır ki, Berlin'de çalışmaktadırlar. Makasatları Sovyet Rusya aleyhinde propaganda yapmaktır.“

Bu satırlar müphemdir. Bunlardaki „bulanık“ kimlerin kastediği, geniş okurlar kitlesince elbette kesirilmeyecektir. Makasat ta zaten o değildir. İstenilen şey siyasî meselelerle az-çok alakalanan münevver zümreye mensup zihniileri karıştırmaktır. Bu zümre mensupları bilirlir ki bir kaç sene evvelden beri nesriyatlarını İstanbul'dan Berlin'e göçürmek mecburiyetinde kalanlar bir Türk Cumhuriyeti olan Azerbaycan'ın istiklâl davasını güdenlerdir.

Sadri Ethem'in kışap ettiği zümre içinde, çok ihtimal ki bir kusun „istiklâl“in ilk nüshasındaki „Kısmi yanan se“ makalesini okumuştur. Bu sesten makasat millî Azerbaycan davasının sesi idi. İstiklâl sesi. (Arkas III-cı sahifede) M. Emin

Sovyet
sanayii berbat

„Gazeta Polska“nın Moskva muhabiri M. Otmar bolşevik komünistlerinden maruf Rudzutak'ın komünist fırkasının 17-nci kongresindeki raporuna hasrettiği makalesinde diyor, ki:

„Rudzutak demmiştir, ki: Birinci beş yıllık plan zarında siyah metalurjiye 3 milyar kıymetinde istihsal elde edile bilmiş zarında bu sanayiden ancak bir buçuk milyar kıymetinde istihsal elde edile bilmiştir. Bu suretle bir buçuk milyar ruble „dommuştur“. Bunun da sebebi teşkilatıki anarşidir. Bu anarşiler arasında 10 defa çok fabrikalarda üç yıl esnasında 10 defa reorganizasyon yapıldığını kaydediyor. Ural münakasındaki sanayi müesseselerinde ise 26 ay zarında 9 defa reorganizasyon yapılmıştır. Bunun neticesinde yeni yapılan fabrikalar 4 milyar ruble ziyat etmişlerdir.

„Dommuş“ paraların 220.000.000 rublesi haricetin getirilen makinelerine isabet etmektedir. Bu sahade 1932'de 82 milyon, 1933'de ise 165 milyon ruble kaybolmuştur. Mamulâtın mal olu fiyatı 46/-den 74/-e kadar yükselmiş, buna mukabil keyfiyette de düşmüştür. Moskva'daki „Stankoli“ fabrikasından iptal edilen mamlat istihsal 50% nisbetini teşkil etmektedir. Bu fabrika 10 ay zarında 2 milyon 99 bin rublelik mal çıkarmış, bunun 1.317.000 ruble kıymetindeki kısmı iptal edilmiştir. Kıyef teki çinko ağları ilmi eden fabrikanın mamlatı 100% nisbetinde iptale (braka) gitmiştir. „Krasni Profintern“

(Arkas III-cı sahifede)

da görüldü.

Evet, bu bir hakikattir. Hakikattir ki kızıl Rusya'daki milletler boyunlarmadıkları buynduruğu her an ve her zaman atmağa hazırdır.

Evet, yakın tarihinde kanlı Mart hadiseleri gibi unutulmaz günlerle malik olan Azerbaycan bütün hileknet tophyarak, millî halas gününü beklemektedir. Bu beklemesinde o, bir taraftan hakkın erçev üstün geleceğine bağladığı ımtihan kuvvet aldığı gibi, diğer taraftan da millî cidal uğrunda verdiği kurbanların intikamını almak hissile canlanıyor!

İste bu intikam hissini canlandıran bir büyük hatıralardan biri: On dört bin kurbanın hatırası! M. E. Resul-zade

İki bayram

İki bayram!
Yeni Gün — bahar bayramı!
Ve Kurban bayramı!
Ayn 22-nde, kiş biyiyor, ilk bahar giriyo, tabiat gülmeye başlıyo.

Diyolar ki tabiate beraber insanın ruhu, gönlü ve yüreği de gülp sevimeğe başlar . . .

İnsan yeni ümitlerle yeni yıla ayak basar. Çinkü Azerbaycan'ın yeni yılı baharle beraber girer.

Milli bir an'ane halini alan ve geniş halk kitlesinde umumi ve müşterek bir sevinç bayramı, çiçek bayramı, bahar bayramı, ümit bayramı şekline alsa 22 Mart, Türkün çok eski tarihi bir hadisese alakadar bir bayramdır.

Bu gün Erkenok esaretine düşmüş Türk, bir demircinin başbuğuluğ altında **Boz-Kurt'un** ardına düşerek esaretten kurtarmış, hürriyete, işiğe ve hayata kavuşmuştur.

Martın 26-nde ise Kurban bayramıdır. Beşeri-insani gayeler taşıyan bu bayram çoktandır dini mahiyetini itirerek sırf milli bir bayram olmuştur.

İslam milletleri arasında mevcudiyetlerini koruyan müşterek ve ortak medeni kıymetlerden birisi de işte bu, Kurban bayramıdır.

Bu gün bütün İslam dünyasının her yerinde, aynı heyecan ve aynı duygu ve sevinçle ayinler yapılacak ve kurban kesilecektir.

Bu ayın ve bu kurbanlar, köleliğin ve insan kurban kesilmesinin nihayet bulduğunu tebisir eden bir hadisidir.

Ne güzel tesadüf, değil mi?
Yeni Gün bayramı da aynı beşeri ve insani gayelere saklıyan ve aynı medeni hükümlere taşıyan bir bayramdır.

İkisi de hürriyet ve kurtuluş bayramıdır; işlişk ve aydınlık bayramıdır.

Yıllardır ki, diğer bayramlarımız gibi, bu bayramları da yıl ilerledi, milli yurttan ve milli cemiyetten uzaklarda ıdrak ediyoruz.

Fakat yurtta bulunandan da bizden daha iyi bir vaziyette değillerdir.

Orada daha bu bayram günleri gülen yüz ve sevinen gönlü bulmazsınız.

Orası kurbetten daha better olmuştur. Kanlı istila yurdumuz Azerbaycan'ın Erkenok'un çevirmişti.

Orada insan boğazlarını, orada Türk-insan, Azeri-insan, müstümlan-insan köledir, yaşamak hakkından mahrumdur.

Artık orada bayram aksamları maşaltungal alemi görmezsiniz.

Ocaklar ve odlar sönmüştür. Adk Yurdunda eleve parlamaz olmuştur.

Artık genç kızların-gelinlerin kutlu od üzerinden atıllarak suçtan, belâ ve hastalıklan temizlenmelerini tasvir eden bedii ve sairane manazarlardan eser yoktur.

Artık ne "aşıklar", ne "köse-köselere", ne "nin-ninler", ne meydan oyunları ve ne hiç bir şey, hiç bir şey . . .

Bayram geçesi, ortasında yeşil semeni ve çevresinde elvan mullar zamanı, Honca'nın etrafında melek yavurlarımızın el-ele döndüklerine ve bir ağzından, ilahi bir sesle:

"Semeni, sakla beni ilde göğerderim seni"

Stalin'in "baş, döndürücü muvafakiyetleri" hakikaten komünistlerin başını döndürmüştür, onları temelde şaşkın bir hale getirmişti.

Stalin Amerika'yı geride bırakacak, fakat neçitede Amerika'nın ayaklarında düştü.

Bu söz, Sovyet cumhuriyetleri İttihadında şimdiki bir darbimesel halinde ağızdan ağıza dolayıyor.

Stalin XVII-nci komünist kongresinde demişti ki — Avrupa'da, bilhassa Almanya'da milliyetçilerin zaferi ve komünistleri imha etmeleri — burjuazinin zaifliğine delalet eder.

Tuhaf mantık. Öyle ise, komünist firkasının Rusya'da muvafakiyetten muvafakiyete yürüdüğü zamanlar Sovyet hükümetinin en zayıf zamanları idi. Fakat, Stalin'e böyle düşünmek için "ciddi" bir sebep vardı. O, sözlerin arkasında Sovyet hükümetinin barışık siyasetinden bahsediyor.

İşte, kuvvetsiz olan, Sovyetler gibi barışık yapar, diyor.

Güya, onunla barışık yapan, ademi tecavüz masıkları bağlayan devletler, hep Sovyetlerin sarımsıyan kuvvet ve azameti karşısında eğilmislerdir.

Burjuazi ve kapitalistler biliyorlar ki, S.S.S.R.-e karşı bir harp vukuunda Sovyetlerdeki milletler canlanırlar ve kanlılar S.S.S.R.-i koruyacaklardır. Bu da azdır, çünkü kapitalistler — biliyorlar ki, bir harp vukuunda — Sovyetlerin Avrupa'da ve Asya'da olan dostları, S.S.S.R.-in müdahale kalkanı ve Asya ile Avrupa kapitalistlerinin arkanın vuracaktır.

Stalin misal de getiriyor, diyor ki: — "S.S.S.R.-e karşı böyle bir harp, eğer hatırımda ise, on beş yıl bundan evvel vaki olmuştur. Malom olduğu üzre, herkesin sevgilisi olan Çerçil bunu "14 devletin seleri" diye sairane bir formül ile ifade

Sovyet sanayii berbat

(1-inci sahifeden mabat)
fabrikasının imit ettiği malların ise 80% nisbeti imtal edilmiştir.

Rudzutak ilâve etmiştir, ki: Sovyet sanayinin bu yüzden çektiği zarar milyonlara balğdır.

Amelinen nasil çalıştığı de sayını dikkatler. Rudzutak diyor, ki:

— "Vaktin 11,6% nisbeti ameleyle talimat vermekle geçiyor, 6,15% nisbeti işiz dolamağa sarfolunuyor, 3,57% nisbeti müdürriyete konuşmaya, 8,8% nisbeti hesaplamaya, 5,24% nisbeti gecikmelere, 8,5% nisbeti materyal arkasında gümeye, 0,71% nisbeti de ameleyi çalıştırmak için nasihatlarla gidiyor.

Kömür sanayinde de vaz'iyet iyi değildir. Yeni kömür ocakları insani için 2 yıl müddet için edilmişken 5, hatta 7 yıl sürüyor. Bununla beraber gene hiç birin temamlıe hazırlanmıştır.

Petrol sanayinde istihşal güden güne düşmektedir.

Elektrik istasyonlarında geçen yılın 9 ayı zarfında 7000 kaza vaki olmuştur. Renkli metalurji (altın v. s.) sahasında ise vaz'iyet daha berattır. Bu sanayi 1933 planını ikmal edememiş ve istihşal 1932-ye nisbeten 97%-den 71,5%-e düşmüştür.

Yüngül sanayi o kadar berbat imiş, ki bu sanayinin imit ettiği mallar kullanmaya ve istifadeye kat'iyen yaramıyor.

Rudzutak hirsizlik ve irtisşan baş alıp yürüdüğüünü de kaydettirmiştir. Meselâ, bir fabrika lokantasında on bin âza varken 6.500 göstermiştir.

okumalarına şahit olamazsınız.

Artık alanın kanalı ve boyunları korde-lah kurbanlık koyunların Kurban bayramında bir kaç gün evvel dolatırıldığını kimsa görmez.

Bu harp hespi zalim ve vahşi düşman tarafından, rus-düşman tarafından men'edilmiştir.

Azerbaycan esirdir, Erkenok'un'dur. O, insan kurbanı vermeğe mahkûm edilmiştir.

Öyle bir ev, öyle bir aile yoktur ki oradan bir insan kurbanı verilmiş olsun.

Bayramlar nedir?

Bayramlar (hatta matemler bile) bir milletin manevi birliğini temin eden, müstereke heyecan ve duygu bağlarını tazeliyen kuvvetsiz âmillerdir.

İstila kuvveti, her sahada olduğu gibi, manevi-ruhi birlik sahasında da, bütünlük ve birlik bağlarını koparmak, Milli vahdetimizi, ve Milli varlığımızı yok etmek için Milli bayramları yaksak etmiştir.

Bu bayramlar yerine o, milletimizi manen Moskva'ya bağlayacak âmilleri koymak istiyor.

Fakat, buna asla ve kat'iyen muvafak olamayacaktır.

Azerbaycan Türkünü, Milli birliğini temin eden ve Milli varlığını koruyan milli an'anesinden kanlı işleri ayırmayacaktır.

Millet, açık kerâsim yapamıyorsa da, her bayramda manevi birliğini hissediyor ve bir ağzından, vahşete köleliğe ve rusa nefret okuyor. Ve tabiiatki bahr milli hayat baharının gireceğine ümit ediyor.

V. Nuh-Oğlu

etmiş, Bilirsiz mi ki harpler, memleketimizin bütün emekçilerini fedakâr bir irda halinde birleştirdi. Ve bu harbin ne ile hitam bulduğunu de bilirsiz. Bu harp, müdahaleçilerin irtisşası ve Avrupa'da ihtilal komitelerinin teşekkülü ile neticelenmiştir . . .

Stalin'e göre, eğer S.S.S.R.-i parçalamak isteyen kapitalist devletler bir harbe cesaret ederlerse, gene aynı vaziyete düşeceklermiş . . . Ondan korktukları için işi ki, Stalin'e ademi tecavüz masıkları bağlamaya can atıyorlar . . .

Fakat, S.S.S.R.-in iç yüzünü bilenler vaz'iyetin tam aksine olduğunu vakifitler.

Kuvvetsiz bir memleketin kalkıp ta kapı-kapı dolması ve barışık dlenmesi, pazarlığa girişmesi imkansız olacaktır herkes bilir.

Ve on beş yıl evvel ile bu gün arasında verilen göğe kadar fark olduğu da meydandadır. Bunu bilhassa muhalifler daha iyi bilirler.

O zaman Sovyetlerin dahilcede muvafakiyetinden büyük harpten mağlup çıkan milletler istifade etmek istemişlerdi. Mukaddematları birleşmişti; Şimdi ise Sovyetler mağlup ve mağdurları değil, galiplerinin masında bulunuyor.

Dahilde ise komünistlerin muvafakiyetini temin eden rus olmyan milletlerle köle vaz'iyetinde olan köylülerdi.

Lenin milletlere istiklal hakkı veriyordu, Rusya'dan ayrılıp istedikleri devlete iltihak etmek salihiyetini bile bahsediyordu.

Köylü ile kölelikten azat edilip, mülkiyet ve hürriyet sahibi edilecekti. Vait, bu idi. Malum olduğu üzre, Kerenski hükümeti ve onun sukutundan sonra Kolçak, Denikin, Vrangeli gibi, "beyaz cenarlar" rus olmyan milletlerin istiklal hatta muhtariyet haklarını bile kanda ve ateşte boğuyordular.

Lenin bu vaz'iyetten istifade etmişti.

Bulanık bir yazı

[1-inci sahifeden mabat]

Bir Türk milletinin istiklali! . . .
"İstiklal"ın ve onun gibi bugünkü Rusya istilası altında bulunan diğer Türk illerinin istiklallerini müdafaa eden organların maksatları, söylendigi gibi, "Sovyet Rusya aleyhinde propaganda yapmak" değildir. Asıl maksat esiz Türk illerinin hürriyet ve istiklallerini müdafaa'dır. Bu iller, Sovyet Rusya'nın değil, başka bir devletin esaretinde olsalardı, şüphesiz ki, bu müdahaleleri — görünüşte — "o devlet aleyhinde bir propagan" olurdu.

Türk Azerbaycan Cumhuriyetinin istiklallerini müdafaa edenler, maksadın muvafakiyetle edilmesi için aynı yolda olan diğer Kafkasyalı milletlerle birlikte olmayı, confederasyon şeklinde bağlanmayı dahi zaruri görüyorlar. Türkiye Balkan confederasyonunu zaruri gördüğü gibi.

Bu davayı temsil eden Azerbaycanlılar hiç bir zaman ve hiç bir yerde Türkiye Cumhuriyeti ve Türk milletinin yüksek menfaatları aleyhinde bulunmamışlardır. Muharirinin, ... Türk vatânını, Erzurum'a kadar müstakil Ermenistan'a vermek için Milletler Cemiyetine muhtıra veren'lerden bahseden fıkrası münaşebetsizdir. Böyle bir muhtıranın varlığında kat'iyen haberi mümkün yoktur.

Onun, "Kafkas Birliği" fikrini müdafaa edenlerin, "mütareke senelerinde nesrettiler" risale ve kitaplara Türk zabalerine ve umumiyle Türk millette hücum yaptıkları" dava etmesi dahi yersizdir. Bu fahiş bir yalandır. Hele bir Azerbaycanlıya buna benzer bir isnatta bulunmak en büyük iftira ve lupkuru böhtandır. Türkiye istilâ altında iken Azerbaycan, kendisini bölşevik Kırmından kurtarmaya gelmiş kardeş Türk askerlerinin göstermiş olduğu fedakârlığın henüz taze tesiri altında idi; böyle bir şeye hangi hayin cesaret edebilirdi?!

Cumhuriyet Halk Fırkasının programı ve Türk miliyetçiliğini tefsir perdesile örtünen yazıcı, bir az de pantürkizm ve milliyet mes'alesinin telakkisi tarzında ispekulasyon yapıyor. Sanki herhangî "Sovyet aleyhtarlığı" milliyetçilik diye takdim ediyormuş!

Böyle bir sey yoktur. Yukarıda da kaydettik: vaz'iyetimiz aydındır: Biz Sovyet aleyhtarlığı namına milliyetçi değil, milliyetçilik namına Sovyet aleyhtarız. Netice ki Türkiye Cumhuriyetinin bugünkü Sovyetlerle iyi münaşebete bulunusu onun oradaki rejimi iyi görmesile izah edilemez. Bulanık işi görenler bunun aksini yaparlar.

Pantürkizm, siyasi başka bir maksada yardımcı idele sıfatile beynel-miel büyük çekişmelerde su veya bu kuvvetler tarafından terviç veya himaye oluna bilir. Sovyet Rusya'ya düşman vaz'iyette bulunan devletler zümresine karşı istiklallerini koruyan milli Türkiye Rusya'dan nasıl faydalandı ise bir Azerbaycan, bir Türkistan ve diğer herhangî bir Türk vatânı dahi Sovyet Rusya esaretinden kurtulmak için neden aynı tarzda hareket edemez ve Sovyetlere düşman bulunan bir devletin yardımı neden almak hakkında bulunamaz?!

Biz, Sadri Ethem'in göstermek istediği şekilde, realitelerle bakmayan bir panturkist ve yahut pantürkist olmasak da, Türk illerinin, ortak kültür değerlere malik bir

Fakat kendisini toplar toplamaz milletlerin istiklâline ve köylünün mülkiyet ve hürriyetine hemen nihayet verdi.

İstiklallerini ilan etmiş milletlerin memleketleri istilâ olundu, kendileri kılıçtan geçirdi.

Ukrayna'da, Kırm'da, Edil-Ural'da, Şimali Kafkasya'da, Azerbaycan'da, Gürcüstan ve Türkistan'da taş taş üstünde bırakılmadı.

Şimdi on beş yıldır bu milletler istiklalleri için vuruşuyorlar.

Bu on beş yıl zarfında Sovyet rejimine karşı sayısız kanlı isyanlar baş vermiş yıllarla harpler devam etmiş, on binlerle kurbanlar verilmiştir.

Bu milletlerin Sovyet zindanlarında binlerle, on binlerle hatta yüz binlerle mahkûmları vardır.

On beş yıl evvel istiklallerini ilan etmiş olan bu milletlerin arasında o zaman birlik mevcut değildi.

Şimdi ise yüz milyondan fazla rus olmyan milletleri ihtiva eden vahit "Promete" cephelemi mevcuttur. Gerek Garbin, gerekse Sarkin efkârı umumiyesi, on beş yıl evvel bu milletlerin milli istiklal davalarını hak-kilde takdir edememiştir.

Şimdi ise cihan efkârı umumiyesi bu milletlerin milli davaları hakkında tenvir edilmiştir.

Köylü cephesinde Sovyet hükümetinin, milletler cephesinde olduğu gibi, bir harp halinde olduğunu bütün dünya biliyor.

Köylü emlakinden, malından, evinden, hürriyetinden mahrum edilecek kolhozlara doldurulmuş ve eli-kolu bağı bir köle haline getirilmiştir.

Rus olmyan esir milletler ve köle vaz'iyetine düşürülen emekçi köylüler hali isyanda bulunuyorlar.

Yani, büyük harp neticesinde rus inkilâbını yaratan âmiller, daha suurlu, daha

camia oldukları kanaatındaydı. Bir değer ki Gazi Paşa Hazretlerinin yüksek himayesi altında toplanan Tarih ve Dil Kongrelerinde bunun en canlı tezahürlerine şahit olduk. Bir değer ki Sovyet Rusya, Va-Nö Beyin maruf tabirince, bir "Seddi Çin" ile onu hiç indirmek istiyor. Bu setle ikiye ayırıldığı Türk dünyasının çok kısmını kendii idaresinde tutan Sovyetler Türkleri milli benliklerinden ayrırmakta musır ve anturular.

"Türk milletini musır milletler seviyesine çıkarmak, medeniyetin en ileri safında onu yer bulmak ve musır hayata ittibak" ettirmek isteyen Türk inkilâbı, birce, alemşümüml bir inkılâptır. Her şümülü inkılâp gibi, Türk inkilâbının fikir yalınması dahi siyasi bir hudut içerisinde kalması, taşar, aynı seroitte bulunan yerlerde aynı neticeler doğurur. Sadri Ethem'in duyduğu, fakat nedense iş başına geçecekden pek te hoşlanmadığı bizim "sosyal dava" işte Türkiye tecribesinden ümitlenen, onunla canlanan milli bir davadır. Türk davasıdır. Türkiye gibi türköce konuşan bir halkın hürriyet ve istiklallerini güden bir cihattır. Şanlı türkök cihadı! . . . .

Bu davanın Türkiye Cemiyeti içerisinde anlatılması, bu hareket hakkında Türkiye gençliğine malumat verilmesi, bu cihadın türlü safahallere Türkiye okurlarının aşına edilmesi neden caiz olmasın? . . . Sadri Ethem bu işe hangi sıfat ve salihiyette "müsaade etmiyor"? . . . Da işin müsaadesi acaba ne vaktitten beri ona bırakılmıştır?

Kafkasyalı Cümhuriyetlerin kurulurak Rusya'dan ayrı ve kendi başına müstakil bir varlık olmaları, sade Kafkasyalı milletlerin değil, Türkiye'nin de isteveciği bir şeydir. Bu istek milli kurtuluş hareketinin Sark'ta tipik bir mümessili bulunan Yeni Türkiye'nin ideolojisiye uygun olduğu gibi, Türkiye'nin siyasi menfaatlarına da, bizim görüşümüze, mütabiktir. Gizli bir niyet taşımadıkça hangi düşünce ile bu iş bulan köllürlü? . . . Kendiniz hükmediniz!

Kafkasyalı Cümhuriyetleri meyanında Azerbaycan vardır. Buna göre dahi Kafkasya mes'alesinin Türk miliyetçiliğe alakası yoktur demek için, Azerbaycanlılar Türk camiası haricinde gerek Türk, Sadri Ethem böylemi görüyor? Fakat Türkiye miliyetçilerinin ve Türk inkilâbı beraberlerinin böyle düşünmediklerine biz kaniz.

Bizzat "Vakit" idaresinin dahi böyle düşünmediğini biliriz.

Sadri Ethemler Türk inkilâbının nüfuzu, Cumhuriyet Halk Fırkasının programı arkasına pek te saklanmasınlar; bulanık yazımlarla zihin karıştırmassınlar; İstiliya uğramış Türk illerine gayri müsaı seralit altında yapmaktâ oldukları şanlı mücadelede yarıd emediyorlarsa bari böhtan atmasınlar, iftira söylemesinler!

Bu çetin mücadeleden uğradığı fecaatla olsun sevinmesinler!!!! Bilinsinler ki biz bu pek te Türk karakterine yakışmayan taktikle güdülen niyetine ne olduğunu bilmez değiliz. Bir az kazındığı zaman bu taktikinden nelere çıkı bileceğini de pek âla biliriz; fakat o hususta şimdilik sükt ediyoruz.

M. Emin

tecrübeli, daha müteşkil ve daha hazır bir halde gene meydana çıkar.

O gene fırsat bekliyor.

Bunu bizim kadar bölşevikler de ve onlarla muhalifleri de bilir ve hesaba katmak mecburiyetindedirler. Zaten Stalin'in "barışık"tan bahsettiren "kuvvet" te işte bu kuvvettir.

Yeni muhaliflerin bu vaz'iyet karşısında ne teklif ettiklerini daha bilmiyoruz.

Hadiselerin inkışafı bunu bize gösterecektir.

Yalnız geçmiş tecrübelerden biliyoruz ki, her yerde olduğu gibi, Azerbaycan'da da sağlar köylünün mülkiyetini, sollar da "Oktober ihtilali sayesinde temamlıe rüştünü bulmuş Azerbaycan proletaryatının hakimiyesi Moskva'nın müdahale etmemesini" talep ediyorlardı.

Şimdiki dahili ve harici vaz'iyet karşısında muhalefetin ayrı-ayrı milli cumhuriyetlerde ve umumen Sovyetler miyanında ne şekil alacağını ehemmiyetle takip etmek icap eder.

Muhaliflerin faaliyeti, müşkül mevkide bulunan Stalin'den yalnız bir intikam almaktan mı ibaret olacak, ve Stalin'in sukutu taklidinde, me's'ale yalnız kuru bir dekor düşmesinden mi ibaret kalacaktır? Veyahut bu muhalefetler milli ve köylü hareketleriyle karşıarak, ayrı-ayrı milli cumhuriyetlerde milli-demokratik bir cereyan halini alarak Sovyet ehebeneminden ve rus esaretinden kurtulmakla ve tam istiklal ilanile neticelene bilecekler?

Şimdilik biz sunu kaydede biliriz ki: gerek komünist firkası içinde, gerekse dışında komünist firkasına ve Stalin hakimiyetine karşı muhalefet günden güne şiddetlenmektedir.

Bu muhalefet, yeni hadiseler karşısında, beklelenmeyen şekillerde, bütün kuvvetile meydana çıka bilir . . . .

Mirza-Bala

